

ROKIŠKIO LOPŠELIS - DARŽELIS „VARPELIS“

**ETNOKULTŪRINIO
UGDYMO
PROGRAMA**

„TĖVIŠKĖS SPALVOS“

Programą parengė darbo grupė
Kristina Gasiūnienė vadovė
Inga Šablinskienė
Inga Čičinskienė
Nijolė Adamonienė
Jolita Sapagovienė
Rimantė Gudžiūnienė

2016 m.
Rokiškis

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos

- 1.1. Įstaigos ir regiono savitumas
- 1.2. Etninė kultūra ir jos integracinis pobūdis
- 1.3. Bendrųjų kompetencijų ugdymas etninės kultūros pagrindu
- 1.4. Etnokultūrinio ugdymo(si) organizavimo metodai ir formos
- 1.5. Sąveika su tėvais ir vietos bendruomene etnokultūrinio ugdymo procese

2. Etnokultūrinio ugdymo tikslai ir uždaviniai

3. Literatūra

Priedai

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Įstaigos ir regiono savitumas

Plėtojant etnokultūrinį ugdymą(si), svarbu atsižvelgti į skirtinguose regionuose, miestuose ir kaimuose augančių vaikų poreikius – pagal tai tikslinti etnokultūrinio ugdymo siekiniai, turinys, metodai ir priemonės.

Kuriant programą, atsižvelgta į Lietuvos etnografinio regiono - Aukštaitijos savitumus, ugdymo įstaigos aplinkos galimybes ir vietas bendruomenės ypatumus. Pasirinkta, kokias regiono kultūros tradicijas puoselėsime ir įtrauksime į ugdymo procesą

Atsirinkome, kurios tradicijos atitinka įstaigą lankančių vaikų etnokultūrinę patirtį, ir į tai atsižvelgę remiamės gyvenamosios vietos tradicija. Puoselėjant tautinį identitetą, ugdymo procese atspindėsime savo etnografinio regiono tarmę, tautosaką, tautodailę, darbų tradicijas, valgius, lankytinas istorines, kultūrinės ir gamtines vietas, kitus ypatumus.

Įstaigoje diegiamos ugdymo turinio naujovės vaikų emocinei ir socialinei patirčiai įgyti. Lopšelyje – darželyje „Varpelis“ viena iš pasirinktų ugdymo krypčių - etnokultūra. Čia sukurtos visos būtinausios sąlygos vaikų ugdymui(si): etnografinis muziejus, gamtamokslinių tyrinėjimų erdvė, kūrybinės dirbtuvėlės su moliu, žolynais, šiaudu. Suburta pedagogų ir vaikų kapela, etno būrelis. Vaikai visapusiškai ugdomi žaisdami, muzikuodami, šokdami, sportuodami, vaidindami, tyrinėdami aplinką.

Lopšelyje – darželyje pedagoginio proceso savitumą lemia vaikų kultūros pripažinimas (kuriamos sąlygos vaikų saviraiškai ir vaikiškam elgesiui plėtotis), glaudus bendradarbiavimas su šeima (tėvai - ugdymo proceso dalyviai ir aktyvūs bendruomenės nariai) ir demokratiniai pedagogų ir vaikų santykiai (stengiamasi priimti ir atsižvelgti į kiekvieno vaiko nuomonę; skatinamas vaikų iniciatyvumas; vaikų ir pedagogų santykiai grindžiami pagarba ir pasitikėjimu).

Pedagogai, įgyvendindami etnokultūrinę ugdymo programą, atsižvelgia į reikšmingus Rokiškio krašto geografinius, istorinius, kultūrinius, socialinius ypatumus.

Vaikų pilietiškumo ir visuomeniškumo pradų ugdymui, savo tautos, gimtinių tradicinių kultūros vertybių pažinimui ir puoselėjimui, istorinės atminties stiprinimui, sveikatos, socialinių įgūdžių, demokratiškumo ugdymui svarbios ir lankytinos šios vietos: Rokiškio L. Šepkos skulptūrų parkas, Rokiškio krašto muziejus, Nepriklausomybės aikštė, Nepriklausomybės paminklas, Tyzenhauzų alėja, Rokiškio šv. Mato bažnyčia, Ažuolų gatvė, Rokiškio dvaro parkas, Rokiškio senoji architektūra. Dalyvavimas miesto šventėse, Rokiškio krašto muziejaus rengiamų edukacinių programų, tautodailės parodų bei ekspozicijų lankymas, bendradarbiavimas su Rokiškio kultūros centru, miesto švietimo įstaigomis, dalyvaujant renginiuose.

1.2. Etninė kultūra ir jos integracinis pobūdis

Etninė kultūra apima įvairias žmogaus gyvenimo sritis, dvasinį ir materialinį tautos kultūros paveldą – pasaulėjautą, mitologiją, įvairias religines nuostatas, paprotinį elgesį ir tradicinį etiketą, šeimos, giminės, bendruomenės ir tautos tradicijas, įvairias šventes ir papročius, tradicinius amatus ir ūkinę veiklą, etnografinių regionų ir lokalinių vietovių savitumą, kultūrinį kraštovaizdį ir tradicinę architektūrą, tautinį kostiumą, kulinarinį paveldą, tarmes, įvairias tautosakos formas, muzikinį, choreografinį ir žaidybinių folklorą, tautodailę, liaudies mediciną, etnokosmologiją, kitas liaudies žinijos sritis ir t. t. Dėl tokio sinkretiškumo etninė kultūra gali apimti visas ugdymo sritis.

Visos etninės kultūros sritys yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, darančios įtaką viena kitai. Kita vertus, kiekviena sritis neretai pasižymi dar ir vidiniu sinkretiškumu. Folkloras, kaip viena iš liaudies

kūrybos rūšių, apima spalvingą raiškos formų įvairovę, dėl to vienos veiklos metu ugdomi įvairūs vaikų gebėjimai.

Etninė kultūra ugdymo procese integruojama į įvairias vaikų ugdymo(si) sritis: aplinkos, gamtos ir pasaulio pažinimą, dorinį ugdymą, šeimos, giminės, bendruomenės ir tautos švenčių bei tradicijų pažinimą, gimtosios kalbos, muzikinių, vaidybinių, šokio ir dailės gebėjimų ugdymą(si), komunikacinę veiklą, kūno kultūrą, sveikatos puoselėjimą ir pan. Etninės kultūros integravimas pagyvina įvairias vaikų veiklas, padeda atsipalaiduoti, suteikia džiaugsmo, aktyvina vaikus, teigiamai veikia jų jausmus, padeda sukaupti dėmesį.

Gamtos, aplinkos ir pasaulio pažinimas

Meilę, jautrumą ir pagarbą gamtai, nusiteikimą ją saugoti, globoti, grožėtis jos formų ir spalvų įvairove, domėtis gamtos paslaptimis skatina ne tik gamtos stebėjimas, bet ir jos įvaizdžių įvairiuose tautosakos žanruose panaudojimas. Gamtos pažinimas vaikams suprantamesnis ir priimtinesnis, kai jis iliustruojamas liaudies dainomis, rateliais, žaidimais, paukščių ar gyvūnų balsų pamėgdžiojimais, erziniams, pajuokavimais. Per tautos sukurtus mitinius vaizdinius, tautosaką ir liaudies meną vaikams atsiskleidžia tradicinė pasaulėjauta – pasaulio, gamtos reiškinių, dangaus šviesulių, žemės, augalijos, gyvūnijos ir žmonijos kilmės bei raidos suvokimas, požiūris į žmogaus vienovę su gamta. Vaikus supažindinant su aplinkos daiktais ir reiškiniais, formuojant jų supratimą apie daiktų kiekį ir skaičių, sėkmingai pritaikomos tradicinės, skaičiuotės ir dainos, kuriose išskaičiuojami vaikai, daiktai, gyvūnai. Aplinkos ir pasaulio suvokimas tampa žymiai turtingesnis, nušvinta įvairesnėmis spalvomis, kai gilinamasi į vietos kultūrinių vertybių ir tradicijų, etnografinių regionų, savo krašto kultūrinę įvairovę. Supažindinant su etnografiniais buities reikmenimis bei įrankiais, tradicinės sodybos buitimi, vaikai sudominami senaisiais darbais ir amatais, tradicine architektūra.

Šeimos, giminės, bendruomenės ir tautos tradicijų pažinimas

Pažindami šeimos, giminės, bendruomenės ir tautos tradicijas (pradedant nuo artimiausios aplinkos), vaikai giliau suvokia savo tapatumą, perima patirtį, formuojasi nuostatas gerbti ir puoselėti tradicijas. Išskirtinę reikšmę turi kalendorinių švenčių šventimas ir papročių pažinimas – tai leidžia vaikams giliau pajusti ritmingą gamtos pulsavimą ir laiko tėkmę.

Dorinis ugdymas

Paprotinio elgesio ir tradicinio etiketo mokymasis panaudojant įvairius tautosakos ir papročių pavyzdžius pratina vaikus vertinti savo ir kitų elgesį vadovaujantis senolių išmintimi, moko elementarių elgesio ir bendravimo normų, padeda ugdytis emocijas ir elgesio kultūrą, formuoja dorines asmenybės nuostatas, skatina pažintinius procesus.

Gimtoji kalba

Liaudies pasakos, padavimai, sakmės, skaičiuotės, žaidinimai, tradiciniai paukščių ir gyvūnų balsų pamėgdžiojimai, patarlės, mįslės, greitakalbės, dainos ir kita tautosaka, įvairių regionų tarmių pažinimas ir savosios tarmės puoselėjimas ugdo meilę gimtajai kalbai, jos grožiui, turtingumui ir vaizdingumui, plečia vaiko žodyną, padeda pajusti įvairias savo balso intonacijas, palengvina nacionalinės literatūros suvokimą. Rečitatyviniai folkloro žanrai (skaičiuotės, erziniams, pamėgdžiojimai, greitakalbės ir kt.) padeda ugdytis vaikų aiškia dikciją ir artikuliaciją.

Muzika

Muzikinis folkloras – tai puiki balso lavinimo, ritmo, intonavimo, derminės bei harmoninės klausos, muzikinės atminties mokykla, naudinga bendram muzikiniam lavinimui. Seniausios kilmės liaudies muzika atitinka mažų vaikų muzikinį intelektą, plečia jų suvokimą ir raiškos galimybes. Dainuojant tarmiškai, gilinamas gimtosios kalbos pojūtis, žodingumas. Ryškus improvizacinis pradas, būdingas liaudies muzikai ir ypač vaikų tautosakai, skatina vaikų kūrybiškumą, lavina improvizacinius gebėjimus.

Dailė ir technologijos

Tradicinės ornamentikos, pasakojamosios ir dainuojamosios tautosakos motyvų pavaizdavimas dailės darbuose aktyvina vaikų vaizduotę, fantaziją, kūrybiškumą, suteikia galimybę susieti vieną meno rūšį su kita pajuntant, kas jas riša ir kas skiria. Praktinis tradicinių dirbinių gaminimas leidžia vaikams įgyti naudingos darbinės patirties, suteikia tradicinių amatų ir verslų pažinimo pradmenis, kurie galėtų pasitarnauti tolesnėje kūrybinėje veikloje.

Šokis

Liaudies ratelių, žaidimų ir tradicinių šokių, mokymasis vaikui suteikia galimybę lavinti savo judesius, jų koordinaciją, skatina prisitaikyti prie kitų, pratina prie bendrų veiksmų ir sprendimų, lavina fizinę ištvėrmę ir orientaciją, skatina teigiamas emocijas, atsipalaidavimą.

Kūno kultūra

Kūno kultūrai ar rytinei mankštai sėkmingai pritaikomi ne tik vikrumo, bet ir kiti sportiniai liaudies žaidimai, tradiciniai šokiai, rateliai, skaičiuotės, liaudies muzikos įrašai ir pan. Tai padeda geriau patenkinti vaikų dvasinius ir fizinius poreikius, skatina jų aktyvumą, nuteikia pakiliai, suteikia džiugių emocijų, norą gražiai atlikti judesius, ugdo ritmo pojūtį, veiksmo suderinamumą su girdima liaudies muzika. Augant vaikui vis sudėtingesnių tradicinių sportinių žaidimų įsisavinimas ugdo fizinę ištvėrmę, lavina komandinio žaidimo įgūdžius.

1.3. Bendrųjų kompetencijų ugdymas etninės kultūros pagrindu

Kompetencija – tai integralus žmogaus vertybinių nuostatų, gebėjimų bei žinių ir supratimo junginys. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos sudarymo kriterijai leidžia laisvai modeliuoti ugdymo turinį, kuris atsispindi pedagogų ugdomosios veiklos planavime.

Etninė kultūra padeda ugdyti vaiko bendrąsias kompetencijas:

Socialinė (socialumo) kompetencija

Etninės kultūros ugdymas padeda vaikui suvokti savo vaidmenį šeimos, giminės, bendruomenės ir tautos gyvenime, skatina perimti paprotines elgesio normas, puoselėti ir tęsti socialinėje terpėje susiformavusias tradicijas, suvokti jų kaitą ir dėsningumus. Vaikai skatinami domėtis perduodamais iš kartos į kartą papročiais, pradedant nuo jiems artimiausios aplinkos – šeimos, draugų, kaimynų, bendruomenės, galiausiai gimtinės ir tėvynės Lietuvos. Pasinaudojant senolių išmintimi, ugdomas gebėjimas skirti, kas yra gerai ir kas blogai, skiepijamas jautrumas, užuojauta, pagarba vienas kitam. Bendra ugdytinių veikla, pasiruošimas šventei suburia jų kolektyvą, kuriame kiekvienas jaučiasi esąs jo narys. Išskirtinė vieta vaikų ugdymui(si) tenka liaudies pasakai, kurioje visada yra gėris ir blogis, ištikimybė ir išdavystė, draugystė ir priešiškus. Vaidindami pasaką, vaikai jį išgyvena, pasirenka patinkančio personažo vaidmenį, į jį įsijaučia. Pasakos daug ko moko, nes jose vaizduojama, kaip kasdieniniame gyvenime atsiskleidžia įvairūs žmonių bruožai, koks elgesys yra tinkamas, o koks – nederantis. Ne tik pasakose, bet ir patarlėse, priežodžiuose ir kitoje smulkiojoje tautosakoje slypi senolių išmintis, kuri moko paprotinio elgesio, iš kartos į kartą perduodamos patirties. Etnokultūrinis ugdymas padeda vaikui suvokti, jog jis yra gamtos dalis, perprasti žmogaus, jo veiklos ir gamtos ryšį, sužinoti apie tradicinį lietuvių požiūrį į gamtą, pajusti pagarbą Gyvybei ir Žemei, sugyvenimo su tėviškės gamta ir žmonėmis jausmą.

Komunikavimo kompetencija

Tautosakos panaudojimas ugdymui(si) plečia ir gilina intuityvų vaiko supratimą apie gimtosios kalbos (ir tarmės) savitumą, ugdo meilę ir pagarbą gimtajam žodžiui, nuo mažens moko gyvos, turtingos ir vaizdingos kalbos. Vaikas klausosi žaidimų, lopšinių, kitų tautosakos kūrinų, juos atkartoja, kuria savo skaičiuotes, garsų pamėgdžiojimus, greitakalbes, žaidimus, pasakas be galo, juokų pasakas, pasakas apie gyvūnus ir kt. – neretai keisdami pabaigą, pradžią, įvykių seką, įvesdami naujus veikėjus ar juos pakeisdami. Skatinant vaikus kalbėti prasmingai, taisyklingai ir raiškiai svarbu nepažeisti individualaus vaiko kalbėjimo stiliaus, išlaikyti tarmės ypatybes. Vaikai pratinami laikytis

paprotinės kalbinio bendravimo etikos, siejant tai su bendrosiomis vertybėmis: bendraujant išklausti ir išgirsti kalbantįjį, ugdytis dėmesingumą, kantrybę ir toleranciją kito žmogaus kalbėjimui (pvz., kitoms kalboms, tarmėms, kalbėjimo būdai ir pan.). Vaiko gebėjimai kalbėtis su suaugusiais ir kitais vaikais ugdomi ne tik kasdieninėje veikloje, bet ir per tradicines šventes, kitus renginius. Etnokultūrinės raiškos panaudojimas bendraujant vieniems su kitais – kartu dainuojant, šokant, einant ratelius ir vaidinant – teikia vaikams malonumą, džiaugsmą, padeda pajauti ryšį su kitais žmonėmis, norą būti kartu, suvokti ir perimti neverbalines komunikacijos priemones (balso intonacija, mimika, judesiu, muzikos garsais ir pan.), geriau pažinti save ir kitus žmones, jų vertybines nuostatas, sukaupti daugiau informacijos apie aplinkinį pasaulį.

Pažinimo kompetencija

Per etnokultūrinę ugdymą vaikai išsamiau susipažįsta su etninės kultūros vertybėmis ir reiškiniams, suvokia ir įsisąmonina iš kartos į kartą perduodamą senolių išmintį. Vaikai skatinami domėtis savo šeimos ir giminės tradicijomis, bendruomeniniais papročiais, tradiciniais amatais ir juos puoselėjančiais žmonėmis, gamtine ir kultūrine aplinka, praeities ir dabarties įvykiais, tautos vertybėmis. Rengiant „atradimų“ išvykas, jie turi progos pamatyti kultūros paveldo vertybes, dalyvaudami edukacinėse programose susipažinti su tradiciniais darbais ir kita veikla (pvz., duonos kepimu, puodų žiedimu, juostų pynimu, audimu, gydymu žolelėmis ir pan.). Klausydamiesi liaudies dainų, pasakų, padavimų, sakmių, mįslių, priežodžių, garsažodžių ir greitakalbių, vaikai intuityviai ima suvokti protėvių požiūrį į pasaulį, ugdomi pagarbą šventais laikytiems gyvūnams ir augalams, sužino skirtingų gyvūnų įvaizdžius ir charakterius, atpažįsta augalų ir gyvūnų simbolius tautodailėje. Įgyta pažinimo patirtis padeda plėtoti vaikų praktinei veiklai ir etnokultūrinei raiškai: jie noriai geria gydomųjų žolelių arbatą, žaisdami ir vaidindami pamėgdžioja gyvūnų elgseną, patiria dalyvavimo šeimos, vaikų grupės, o vėliau ir bendruomenės kultūriname gyvenime poreikį, pajunta ryšį tarp įvairių metų laikų ir jiems būdingų švenčių, atkreipia dėmesį į šventinėse apeigose naudojamus simbolius (Kalėdų eglutę, verbas, margučius). Stebėdami gamtą ir atpažindami jos atspindžius tautosakoje bei vadovaudamiesi liaudies pasaulėjauta, vaikai suvokia žmogaus ir gamtos bendrumą. Pažindami vaikai geba atrasti ir suprasti etninėje kultūroje užkoduotas bendražmogiškas vertybes, žmogaus dvasines būsenas, pajauti darną su aplinka.

Meninė (iniciatyvumo ir kūrybingumo) kompetencija

Klausydamiesi įvairių tautosakos žanrų, vaikai palaipsniui ima suvokti jų vertę ir grožį, pajaučia poreikį ir malonumą išreikšti save juos atlikdami, improvizuodami, kurdami. Mitinis ir pasakiškas etninės kultūros pasaulis yra labai artimas vaikų vaizduotės polėkiams, yra jiems suprantamas savo vaizdiniais bei kitomis išraiškos priemonėmis. Be to, liaudies kūryboje esama daug žaidybinių elementų, lengvai tampančių šio amžiaus vaikų savastimi. Liaudies kūryba ypač atitinka kūrybišką vaiko prigimtį, ji tenkina kiekvienam vaikui įgimtą saviraiškos poreikį dainuoti, šokti, vaidinti, piešti. Folkloro vaidmuo yra ne vien kūrybinis ir estetinis, bet ir etinis, pažintinis. Vaikų kūrybiškumą puoselėja smulkiosios tautosakos žanrai (mįslės, patarlės, greitakalbės, paukščių balsų pamėgdžiojimai, skaičiuotės), pasakos su dainuojamaisiais intarpais, dainos apie gyvūnus, piemenų folkloras, muzikiniai rateliai, žaidimai ir kt. Muzikiniam folklorui tenka ypatinga ugdomoji reikšmė, nes muzikavimas gali būti lengvai pritaikomas ir kitoms kūrybos ar veiklos rūšims. Pavyzdžiui, vaikai kuria ir improvizuoja padainuodami savo vardą, sugalvodami melodiją mįslei ar patarlei. Kalendorinės dainos padeda vaikams geriau pažinti tradicines šventes, pajusti ritmingą gamtos pulsavimą, laiko tėkmę. Natūralus vaikų saviraiškos būdas – grojimas žaisliniais muzikos instrumentais ir gamtinėmis priemonėmis (akmenukais, lazdelėmis, molinukais, tarškynėmis ir kt.). Šokio veiklose ypač svarbūs liaudies žaidimai, rateliai ir šokiai: jie lavina improvizacinę kūrybą judesiu, veiksmų koordinavimą, gebėjimą judėti darniai ir sutartinai. Tradiciniai kalendoriniai, darbo tematikos žaidimai, rateliai ir šokiai – tai pažintis su praeities papročiais, senųjų darbų veiksmiais.

Sveikatos saugojimo (asmeninė) kompetencija

Ugdymo procese vaikai supažindinami su tradicinėje kultūroje gyvavusiais sveikatos tausojimo papročiais, liaudies medicina. Ugdoma pagarba vienam iš seniausių ir pagrindinių maisto produktų – ruginei duonai, kuri nuo seno laikyta šventa. Vaikai sužino senolių išmintį, kaip saugoti savo sveikatą, kuo pasižymi liaudyje paplitę gydymo vaistažolėmis būdai, kokie tradicinėje virtuvėje naudojami žmogaus sveikatai naudingi maistiniai augalai ir kiti produktai. Prisimenamos tradicijos ne tik sveikai maitintis, bet ir nepersivalgyti (pagal senolių išmintį „persivalgymas – nuodėmė“). Būnant gamtoje ugdomos tradicinės saugaus elgesio joje nuostatos (pvz., kaip elgtis griaudžiant perkūnui, pamačius gyvatę ir pan.). Etnokultūrinių veiklų metu vaikai skatinami judėti, būti lauke, gamtoje, žaisti tradicinius vikrumo, ištvėmės ir kitus judriuosius žaidimus – tai stiprina ir grūdina vaikų organizmą. Liaudies žaidimai yra daugumos tradicinių švenčių neatskiriama dalis, kaip ir rateliai bei šokiai, kurie ugdo raiškos kūnu gebėjimą, fizinę ir dvasinę vaikų sveikatą, skatina džiugias emocijas, atsipalaidavimą, o kartu lavina judesio simbolikos pojūtį, gebėjimą derinti veiksma ir žodinę raišką. Siekiant tradicijų perimamumo, skatinamas vaikų domėjimasis šeimos ir vietos bendruomenės mėgstamais žaidimais, jų laisvalaikio ir švenčių tradicijomis.

Mokėjimo mokytis kompetencija

Taikant vaikui įprastus pažinimo ir veiklos būdus (klausinėjimą, žaidimą, domėjimąsi tuo, kas vyksta, dalijimąsi išpūdžiais su suaugusiuoju ir pan.), vaikai skatinami keliais skirtingais būdais tikslingai ieškoti informacijos apie etninę kultūrą, ją aptarti, kūrybiškai taikyti įgytas etnokultūrinės žinias ir gebėjimus. Klausantis liaudies pasakų ir dainų, jie skatinami vis ilgiau susikaupti ir išlaikyti dėmesį, pateikus kūrybinę užduotį – žaidimą ar darbėlį – atlikti nuo sumanymo iki norimo rezultato, pasirinkti atlikimo būdą ir mokėti jį pristatyti draugams. Etnokultūrine veikla užsiimant poromis, nedidelėmis grupelėmis ar visai grupei, mokomasi to paties tikslo siekti sutartinai, padedant vienas kitam, o kartais ir pasivaržant, rungtyniaujant. Skatinamas gebėjimas mokytis vienam iš kito – stebint kitų veiklą, kartu tariantis dėl žaidimo ar darbėlio, jo atlikimo būdo, diskutuojant, vienas kitam patariant, pasidžiaugiant. Kartu būtina skatinti vaikų nusiteikimą mokantis priimti pedagogo pagalbą, padedančią įveikti emocines ir elgesio problemas, etninės kultūros pažinimo ir kūrybinės raiškos gebėjimų stoką.

1.4. Etnokultūrinio ugdymo(si) organizavimo metodai ir formos

Organizuojant etnokultūrinį ugdymą (si), stipriname kūrybinę vaiko ir pedagogo sąveiką, ugdome pavyzdžiu, sukuriame etnokultūriniam ugdymui tinkamą aplinką, taikome spontaniškąjį, į vaiką orientuotą ugdymą.

Etnokultūrinio ugdymo procese naudojami žodinis, praktinis, vaizdinis ir žaidimo ugdymo metodai, iš kurių itin svarbus **žaidimas**.

Lopšelyje – darželyje taikomos **ugdymo formos**: grupinė ir individuali etnokultūrinė veikla, tradicijų integravimas rengiant šventes, pramogas, vakarones, koncertus ir kt. Patiems mažiausiems tinkamiausia yra individuali ir mažomis grupėmis veikla, jei yra galimybė – kartu su tėvais. Atsižvelgiant į su amžiumi augančias vaikų galimybes ir poreikį naudojamos vis aktyvesnės etnokultūrinio ugdymo(si) formos: pažintinės išvykos, susitikimai su liaudies meistras, tautodailininkais, šeimų vakaronės, kalendorinės šventės, vaikų dalyvavimas vietos bendruomenės tradiciniuose renginiuose, folkloro koncertuose, konkursuose, vakaronėse ir pan. Tokiu būdu ugdomi vaikų savarankiškos veiklos bei grupinio bendradarbiavimo gebėjimai.

Lopšelyje-darželyje yra parengtos ir organizuojamos edukacinės programos: „Margučių marginimas“, „Tamsa ir šviesa“, „Lino kelias“, „Vilnos kelias“.

1.5. Sąveika su tėvais ir vietos bendruomene etnokultūrinio ugdymo procese

Svarbi sėkmingo etnokultūrinio ugdymo(si) sąlyga – ugdymo įstaigos ir tėvų (ar globėjų) bendradarbiavimas, kai drauge aptariami ugdymo siekiniai, metodai ir priemonės, suderinami šeimos ir pedagogų lūkesčiai, numatoma vaiko ugdymo(si) perspektyva. Pedagogų ir šeimų bendradarbiavimo formos įstaigoje yra įvairios: informavimas, individualūs susitikimai, pokalbiai, paskaitos, tėvų susirinkimai, bendros išvykos ir renginiai, į kuriuos vaiko šeimos nariai yra kviečiami ne tik dalyvauti, bet ir prisidėti prie jų organizavimo. Siekiama vaikų ir jų šeimos narių kūrybiškumo bei aktyvumo puoselėjant etninės kultūros vertybes, kuriant tinkamą etnokultūriniam ugdymui aplinką, rengiant tradicines šventes prisilaikant papročių ir tradicinių apeigų, įgyvendinant pažintines programas su šeimos nariais. Etnokultūrinio ugdymo pasiekimai yra geresni, jei pedagogai pažįsta vaikų šeimas, renka informaciją apie emocinę, socialinę ir kultūrinę vaikų aplinką, įvertina vaikų „atsineštą“ iš savo namų etnokultūrinę patirtį

Svarbi sąveika ir su vietos bendruomene, joje puoselėjamos tradicinės vertybės, vyksta aktyvi etnokultūrinė veikla. Ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimas yra abipusiai naudingas, skatina įvairių kartų bendrą veiklą, ją praturtina įvairesne patirtimi, o vaikus pratina nuo mažumės pajauti, kuo pasižymi bendruomeninis gyvenimas, pažinti platesnį savo gimtojoje aplinkoje gyvenančių žmonių ratą ir tapti su jais artimesniais, palaipsniui suvokti ir save kaip tos aplinkos dalimi.

2. Etnokultūrinio ugdymo tikslai ir uždaviniai

Tikslas:

Tenkinti vaiko poreikį pažinti ir perimti tautos kultūrą, savo šeimos, krašto tradicijas, papročius, folklorą.

Uždaviniai:

- Ugdyti etninę patirtį aktyvia veikla, tyrinėjant, eksperimentuojant, stebint, įsižiūrint, ugdymą siejant su kūrybine veikla.
- Siekti sąlyčio su šeima, vietos bendruomene, skatinti vaikų ir jų šeimos narių, pedagogų iniciatyvumą, aktyvumą, kūrybiškumą.
- Integruoti etninę kultūrą į bendrąjį ugdymo turinį per vaikui pažįstamą aplinką: šeimą, namus, gimtąjį miestą, gimtąjį kraštą.
- Skatinti ugdytinių kūrybinę raišką perimant bei puoselėjant liaudies meno tradicijas (muziką, šokį, dailę).
- Organizuoti ir dalyvauti įstaigos, rajono ir respublikiniuose renginiuose.

Lopšelio-darželio Etnokultūros programa parengta 2016-2017 m. m.

Etninių renginių veiklos planas rengiamas kalendoriniams metams (priedas).

Rekomenduojamos ugdymo gairės	Rekomenduojami kūriniai, priemonės
Ankstyvasis amžius (iki 3 metų)	
<p>Aš ir mano šeima. Aš ir aplinka (gamta, buitis). Kalendoriniai papročiai ir šventės. Liaudies kūryba. Vaikams suaugusieji dainuoja tradicines lopšines, juos ramina, linksmina ir lavina įvairiais liaudies žaidinimais – mylavimais, sūpavimais, kykojimais, juokinimais ir pan. Aplinkoje naudojant įstaigoje esančius muziejaus eksponatus.</p> <p>Pasikalbėjimas su vaikais apie kalendorines šventes atsižvelgiant į vaikų patirtį ir amžių. Vaikai klausosi trumpų liaudies pasakų. Su vaikais kalbama apie bundančią iš žiemos miego žemę, ją žadinantį lietų ir prasikalančią žolę, iš kiaušinio prasikalančią gyvybę – paukščius. Po Velykų vaikai ridinėja margučius (geriau medinius, kad neverktų sudužusių margučių).</p>	<p>Žaidinimai: „Katutės“, „Virė virė košė“, „Kutinėlis“, „Mylu mylu glust“, „Kyko kyko“, „Bėgs pelytė“ ir kt.</p> <p>Lopšinės: „A-a apa pa“, „Liūlia liūlia mažų“, „Pele pele, nešk miegelį“, „Čiūčia liūlia, paliūliuosiu“ ir kt.</p> <p>Garsų pamėgdžiojimai: višta, gaidys, katė, šuo, varna.</p> <p>Dainelės: „Katinėlis rainas“, „Dvi vištytės baltos“, „Raina katytė“, „Tas žvirblelis“ ir kt.</p> <p>Rateliai: „Pupa“, „Gaidelis“ ir kt.</p> <p>Žaidimai: „Kac, kac, kačiukai“, „Bū-bū, aš jaučiukas“, „Katė ir pelė“ ir kt.</p> <p>Pasakėlės: „Katinėlis ir gaidelis“, „Vištytė ir gaidelis“, „Vaikų pasaka“ ir kt.</p>
Ikimokyklinis amžius (3–5 metai)	
<p>Aš ir šeima. Vaikai klausosi liaudies dainų, pasakų, mįslių, patarlių ir kitos tautosakos, kurių veikėjai yra tradicinės šeimos nariai (mamytė, tėvelis, sesutė, broliukas, senelis ir senelė), kai kurių kūrinių mokosi ir bando pagal juos sukurti savus. seka pasakas, moko gražaus elgesio vadovaudamiesi liaudies išmintimi. Vaikai pasakoja apie savo šeimą ir jos narius (jei nėra tėvų, pasakoja apie savo globėjus), kokias šventes kartu visi švenčia, kitas šeimos tradicijas.</p> <p>Elgesys su kitais. Skaitant liaudies pasakas, aiškinamasi, kas yra melas ir tiesa, baimė ir drąsa (pvz., pasaka su muzikiniiais intarpais „Dailidė, perkūnas ir velnias“), kas yra meilė ir pagarba, kaip šiuos jausmus tinkamai išreikšti, parodyti, išsakyti.</p> <p>Kalendoriniai papročiai ir šventės. Užgavėnės, Kaziukas, Velykos, Mykolinės, Adventas, Kalėdos. Vaikai susipažįsta su kalendorinėmis šventėmis, jų papročiais ir tradicijomis. klausosi ir mokosi paprastų dainų ir žaidimų, tampa šventės dalyviais.</p> <p>Liaudies kūryba. Taip pat mokosi liaudies dainų, ratelių, žaidimų. Klausydami liaudies muzikos, bando jai ritmiškai pritarti. Vaikai susipažįsta su tradicinėmis skaičiuotėmis, jų mokosi ir bando kurti savas. Klausosi įvairių neilgų liaudies pasakų, yra skatinami patys sekti labiausiai patikusias, taip pat kurti savas. Susipažįsta su kai kuriais tradicinės ornamentikos ir tautodailės motyvais (simboliiais, būdingomis spalvomis ir kt.), dekoruoja jau pateiktus kontūrinius piešinius su tautodailės motyvais (pvz., skrynias, margučius, puodynes, molinius švilpukus ir kt.), kuria savo piešinius panaudodami tradicinės ornamentikos ir tautodailės motyvus.</p>	<p>Žaidinimai: „Kis, kis kisielius“, „Kėku kėku kėku“, „Grūdu grūdu čiulkinį“, „Kur joji, Jonai“ ir kt.</p> <p>Lopšinės: „A-a apapa, zuikis vaiką lingava“, „A-a-a pupų“, „Pelel, pelel, nešk miegelį“ ir kt.</p> <p>Balsų pamėgdžiojami, erziniai: „Krėsk krėsk varškės“ (griežlė), „Kukū, kukū, duos gegė taukų“ (gegutė), „Čyru vyru pavasaris“ (vieversys), „Gandrai gandrai ga, ga, ga“ (gandrui) ir kt.</p> <p>Dainelės: „Rida – da“, „Tindi rindi riuška“, „Tas žvirblelis nabagėlis“, „Utītītītī šalta“, „Tili lili dūda“, „Saulele, motule“ ir kt.</p> <p>Rateliai-žaidimai: „Dvi vištytės baltos“, „Siūlai siūlai“, „Jurgeli meistrelī“, „Bėgo ožka“, „Ponas barė katinėlī“, „Kiškeli, nabagėlī“, „Verdu bulvienė“, „Upytėlė teka“, „Kurpius“ ir kt.</p> <p>Šokiai: „Oželis“, „Kiškelis“, „Šiaučiukas kriaučiukas“ ir kt.</p> <p>Žaidimai: „Ropės rovimas“, „Eina žiedas“, „Ėjo kurpius“, „Ganau ganau aveles“, „Šarka“, „Genys“, „Kas turi plunksnas skraido“ ir kt.</p> <p>Skaičiuotė: „Pliumpu pliumpu meškinai“, „Vaikai, vaikai vanagai“, „Strykt pastrykt, tralialia“ ir kt.</p> <p>Patarlės ir posakiai: „Tupi kaip višta ant kiaušinių“</p>

	<p>„Giriasi kaip višta kiaušinį padėjus“ ir kt. Mįslės: „Ant kojytės kepurytė“ (grybas); „Kieno galva neturi nosies?“ (kopūsto); „Ponaičiukas be skylės, o jo rūbai be siulės“ (kiaušinis) ir kt. Pasakos: „Kaip karvelis mokėsi sukti lizdą“, „Tą vilką parvilko“ (be galo), „Lapės rogutės“, „Jaučio trobelė“, „Žmogus, lapė ir vilkas“, „Kaip vilkas užsimanė duonos išsikepti“, „Gobšas ir kvailio žvėrys“, „Kodėl gegutė vaikų neperi“, „Kodėl dažo margučius?“ ir kt.</p>
Priešmokyklinis amžius	
<p>Aš ir šeima, giminė. Vaikai pasakoja apie savo šeimą – kiek joje yra kartų ir narių, išvardija jų vardus ir pavardes, apibūdina jų amžių, kur jie gyvena. Vaikai piešia savo Šeimos medį.</p> <p>Elgesys su kitais. Vaikai mokosi paprotinio elgesio ir etiketo, darnaus sugyvenimo principų panaudojant patarles, priežodžius ir kitą smulkiąją tautosaką. Aiškinasi, kaip savo kalba, veiksmais, mimika ir gestais parodyti dėkingumą, dėmesį ir pagarbą. Vaikai mokosi gražiai padengti stalą (jei yra galimybė, panaudojant tradiciniam stalui būdingus indus, įrankius, staltieses ir kt.), išvirti arbatą ir ją pavaišinti kitus prisilaikant tradicinio etiketo.</p> <p>Aš ir tauta. Vaikai aptaria, kokios jie yra tautybės, taip pat jų tėvai, seneliai ir giminės. Svarsto, kokias žino savo tautos tradicines šventes. Bando apibūdinti, kuo pasižymi tautiniai drabužiai (jais piešiniuose „aprengia“ save). Pedagogo ir tėvų padedami vaikai aiškinasi, kas lietuvių tautą (kitataučiai – ir savo tautą) sieja su Lietuvos valstybe. Vaikai susipažįsta su Lietuvos pagrindiniais simboliais (vėliavomis, herbu, himnu) ir jų paskirtimi. Pasidalija išpūdžiais, kokias žino Lietuvos valstybės šventes ir kaip jos yra švenčiamos.</p> <p>Aš ir gamta. Pedagogo padedami vaikai aptaria nuo seno reiškiamą pagarbą augalams, taip pat ypatingas vaistinių augalų savybes, padedančias žmonių sveikatai. Pažysta keletą vaistinių augalų, pratinasi juos prižiūrėti, žino apie jų naudą. Rengiamos pažintinės išvykos į gamtą, kuriai ruošiantis vaikai aiškinasi, kaip reikia nepakenkiant miškui grybauti ir uogauti, atskirti nuodingus augalus, kodėl reikia globoti skruzdėlynus, ką daryti įsisiurbus erkei. Klausosi ir mokosi ratelių-žaidimų, dainų, pasakėlių ir kitos tautosakos apie augalų, naminių gyvulių ir paukščių auginimą bei priežiūrą, įvairius kitus žemdirbystės ir gyvulininkystės darbus, taip pat malimą, verpimą ir audimą.</p> <p>Dalyvauja virtualiose kelionėse pas ūkininkus, bitininkus (https://www.youtube.com/watch?v=eGu6a6Q48oU&index=1&list=PLS83FCkBLIXtdKONIHJ2_misilsWIVN9sP).</p> <p>Vaikai mokosi stebėti orus, gamtą, metų sezonų kaitą. Susipažįsta su tautosaka apie skirtingus metų laikus.</p> <p>Kalendorinės šventės ir papročiai. Užgavėnės, Kaziukas, Velykos, Mykolinės, Adventas, Kalėdos. Vaikai žino kalendorines šventes, jų papročius ir tradicijas. Klausosi ir</p>	<p>Garsų pamėgdžiojimai, šaukiniai gyvuliams, raliavimai: „Kukū, kukū piemens galva be plaukų“ (gegutė), „Jurgut, Jurgut juok juok juok“ (lakštingala), „Ei, gyliaj gyliaj bizz“ (karvėms), „Us birr leketai“ (kiaulėms) „Ėsk, karvyta, žalio šieno“, „Olia dirvolia“ ir kt. Piemenu būrimai: „Kukū kukū, gegula“, „Saulala, motula“ „Dievo karvyte“, „Šiu namo“ ir kt. Erzinimai: „Gandre, gandre, ga ga ga“, „Piemeny, vagys, kame jūsų avys“, „Melagis melavo“, „Supyko ant baravyko“ ir kt. Dainos: „Kai aš mažas buvau“, „Pasėjau kanapį“, „Vilkas grikius sėjo“, „Turėjo bobutė žilą oželį“, „Tai raibumai genelio“, „Kam tavo, vilkeli“, „Kas man supa“, „Anoj pusėj kampo“, „Oi, kas ten dundėjo“, „Aš turėjau gaidį“, „Vai, tu rugeli“, „Grybas grybų nupiršo“, „Atalija lietus“ ir kt. Sutartinės: „Girnos“, spragilų daina. Rateliai-žaidimai : „Skrido uodas“, „Kumpo snapu pelėda“ „Tek saulelė“, „Saulė šviesi, saulė brungi“, „Pakulinis maišas“, „Grybų raut“, „Pasėjau linelį“, „Audėjėlė“, „Bulvienė“, „Garnys, garnys“, „Mažas mūsų ratelis“, Genys ir šarka“, „Ein žiedytis“, „Ausim sesutės abrūsus“ ir kt. Žaidimai: „Ganau ganau aveles“, „Žiedo dalijimas“, „Akla višta“, „Šilta ir šalta“, „Gandre gandre, ką darai?“, „Kate, kate“, „Žašų tiltas“ ir kt. Šokiai : „Meškutė“, „Oželis“, „Bitute pilkoji“, „Šoks tėvelis suktni“ ir kt. Skaičiuotės: „Skrido šarka pas vaikus“, „Sėdi senis ant kelmuko“, „Vienas – pienas“ ir kt.</p>

mokosi paprastų dainų ir žaidimų, tampa šventės dalyviais, piešiniuose pavaizduoja tradicinių kalendorinių švenčių simbolius, perteikia įspūdžius.

Liaudies kūryba. Vaikai mokosi greitakalbių ir skaičiuočių (taip pat su skaičių perdirbiniais), darbinių ritmo formulių (pavyzdžiui, kūlimo), sudėtingesnių paukščių ir kitų gyvūnų balsų pamėgdžiojimų, erzinimų (gyvūnų, piemenų, išjuokiančių ydas). Susipažįsta su senaisiais amatais ir rankdarbiais per patirtinį ugdymą (pynimas, audimas, lipdymas iš molio, siuvimas). Lankosi muziejuje, atpažįsta ir pavadina senovinius buitės daiktus.

Pasakos: „Meškos trobelė“, „Gailestingas sūnus“, „Kodėl aš nieko neturiu?“, „Užburtas malūnėlis“, „Lapės gudrybės“, „Šuo kailiadirbys“, „Lapė ir kiškis“, „Apie ožkas“, „Auksinis kiaušinis“, „Senis ir ožka“ ir kt.

Sakmės ir pasakojimai: „Sakmė apie gandro keliones“, „Vieversys ir rupūžė“, „Kodėl ožkos trumpa uodega“ ir kt.

Mįslės „Turi kepurę, bet pats be galvos, turi vieną koją, bet be bato ant jos“ (*grybas*); „Geltona kaip saulė, ant vienos kojos, kai padejuoja, vaikus vilioja“ (*saulėgrąža*); „Pati nusivelka, o kitą apvelka“ (*avis*); „Dieną aklas, naktį mato“ (*pelėda*); ir kt.

Patarlės: „Kas skaito, rašo, duonos neprašo“, „Ką išmoksi, ant pečių nenešiosi“, „Eina kaip kiaušinį ant galvos nešdama“ ir kt.

3. LITERATŪRA

1. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, 2011.
2. Budinavičienė, R. Kai aš mažas buvau. Šiauliai, 2001.
3. Germanienė G. Senovinis kalendorius. Vilnius: Mintis, 2008.
4. Grigonis, M. 200 žaidimų. Vilnius: Mintis, 1988.
5. Katinienė, A. Vaikučiams pabiručiams. Kaunas: Šviesa, 1990.
6. Kirvaitienė, A. Lietuvių liaudies rateliai, žaidimai, šokiai. Šiauliai: Liucijus, 2004.
7. Klimka, L., Kazlauskas, R., Lazauskaitė. Po tėviškės dangum. Vilnius, 1997
8. Šiupinytė E., Laurutienė V. Vaikų rateliai ir žaidimai. Šiauliai, 2001.
9. Šemetaitė J., Lopšinės ir žaidimai. Vilnius, 1992.

Prieiga internetu:

<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>;

<https://www.youtube.com/watch?v=8is5Comw-eY>;

<https://www.youtube.com/watch?v=Pils28t-qF4>;

<https://www.youtube.com/watch?v=TLwUlhSrIFi>;

<https://www.youtube.com/watch?v=R3xGK6BBUjA>;

https://www.youtube.com/watch?v=j8Jz_a1PKcM;

<https://www.youtube.com/watch?v=Xe0k9z9iLLg>;

<https://www.youtube.com/watch?v=RFkiIvhkgIA>;

https://www.youtube.com/watch?v=iE6HWLNX_BE.

Etninių renginių veiklos planas

2016 m.

Eil. Nr.	Renginiai	Data	Atsakingi
1.	Užgavėnės	vasario mėn.	Meninio ugdymo mokytojos, neformaliojo ugdymo mokytoja J. Raugienė
2.	„Kaziuko mugė“	kovo mėn.	Darbo grupė
3.	Vaikų Velykėlės	balandžio mėn.	Meninio ugdymo mokytojos I. Valikonienė, I. Šablinskienė, grupių auklėtojos J. Sapagovienė, I. Čičinskienė.
4.	Tarprautinė Artojų šventė	gegužės mėn.	Darbo grupė
5.	Mykolinės	rugsėjo mėn.	Meninio ugdymo mokytojos, neformaliojo ugdymo mokytoja J. Raugienė
6.	Lino mūka	rugsėjo mėn.	Darbo grupė
7.	Ožio diena	lapkričio mėn.	Ikimokyklinio ugdymo auklėtojos I.Čičinskienė, J. Sapagovienė, R.Gudžiūnienė
8.	Adventas	gruodžio mėn.	Meninio ugdymo mokytojos, neformaliojo ugdymo mokytoja J.Raugienė
9.	Kalėdų eglutės šventė	gruodžio mėn.	Grupių auklėtojos, meninio ugdymo mokytojos

Etninių renginių veiklos planas

2017 m.

Eil. Nr.	Renginiai	Data	Atsakingi	Dalyviai
1.	Užgavėnių šventė	vasario mėn.	Meninio ugdymo mokytojos, neformaliojo ugdymo mokytoja J. Raugienė	Bendruomenė
2.	Pramoga „Gurgu gurgu į Kaziuko turgų“	kovo mėn.	Meninio ugdymo mokytoja I. Valikonienė, neformaliojo ugdymo mokytoja J. Raugienė, auklėtoja R. Gudžiūnienė	IKU ir PU grupių vaikai.
3.	Lietuvos vaikų ir moksleivių – lietuvių liaudies kūrybos atlikėjų - konkursas „Tramtatulis“	kovo mėn.	Meninio ugdymo mokytoja I. Šablinskienė	PU gr. pasakorė.
4.	Rytmetys „Čir vir vir pavasaris“ ir kūrybinių darbų paroda skirta 40-ties paukščių sugrįžimo dienai.	kovo mėn.	Auklėtojos I. Čičinskienė, J. Sapagovienė, R. Gudžiūnienė, meninio ugdymo mokytoja I. Valikonienė	IKU „Žiogelių“, „Lašiukų“ gr. Parodoje dalyvauja, erdves puošia visos grupės
5.	Edukacinė programa „Mano margutis gražiausias“	balandžio mėn.	Auklėtojos I. Čičinskienė, J. Sapagovienė, R. Gudžiūnienė	IKU ir PU grupių vaikai.
6.	Spektaklis „Vištytės margutis“ Skirtas Vaikų Velykėlėms	balandžio mėn.	Meninio ugdymo mokytojos I. Šablinskienė, auklėtoja I. Čičinskienė.	IKU ir PU grupių vaikai
7.	Baigiamoji metų šventė	gegužės mėn.	Darbo grupė	Bendruomenė
8.	Sekminių rytmetys „Piemenukų sekminės“	birželio mėn.	Auklėtojos J. Sapagovienė, R. Gudžiūnienė, meninio ugdymo mokytoja I. Valikonienė	IKU „Žiogelių“, „Lašiukų“ gr.
9.	Susitikimas su tautodailininku (medžio drožyba)	birželio mėn.	N. Adamonienė	IKU ir PU grupių vaikai
10.	Edukacinė-kultūrinė rudens šventė „Lino mūka“	rugsėjo mėn.	Darbo grupė	Etno būrelis, pedagogų ir vaikų kapela „Mažieji muzikantai“
11.	Edukacinė programa „Laiko mašina atgal į senovę“	spalio mėn.	Auklėtojos I. Čičinskienė, J. Sapagovienė, R. Gudžiūnienė	PU gr. vaikai
12.	Edukacinė programa „Tamsa- šviesa“	lapkričio mėn.	Auklėtojos I. Čičinskienė, J. Sapagovienė, R. Gudžiūnienė	IKU „Bitučių“, „Kiškučių“ gr.
13.	Susitikimas su tautodailininke (vilnos vėlimas)	gruodžio mėn.	N. Adamonienė	IKU ir PU grupių vaikai
14.	Adventas	gruodžio mėn.	Darbo grupė	Bendruomenė
15.	Kalėdų šventė	gruodžio mėn.	Grupių auklėtojos, meninio ugdymo mokytojos	Bendruomenė